

Parheliium

Pozorování meteorologických jevů v České republice - 4/2006

**Hvězdárna Holešov
Dotykové oblouky
Návštěva Martina Popka**

Parhelium

Zpravodaj o
pozorování
meteorologických
jevů projektu HOP
(Halo Observation
project)

*

Obsah:

Pozorování
dotykových oblouků
(P. Trnčák)

Zajímavosti a
aktuality

Hvězdárna
v Holešově
(P. Trnčák)

Návštěva – Martin
Popek

Bonus – Marko
Mikkilä

*

Parhelium 4/2006
Vyšlo 3.5.2006

*

Kontakt:
patrik.trncak@centrum.cz

*

Minulý měsíc se alespoň pro mě stal měsícem rekordů. Měl jsem 21 dní s halem a z toho 9 dní po sobě (1 – 9 dubna). Většina jevů byla slabá, ale našli se i významnější úkazy, především nádherně zbarvené dotykové oblouky (dvakrát nebo třikrát i spodní, což mě potěšilo). Kromě jevů halových, jsem viděl i pylovou korónu a nebo první letošní duhu.

Mimo pozorování meteorologického rázu, jsem se pustil do obnovení holešovské hvězdárny, o čemž pojednává článek v tomto čísle. Také mě navštívil Martin Popek a jak návštěva probíhala si můžete přečíst níže. Z Finska ke mně dorazila jedna zajímavá obálka – viz. Finské překvapení. Doufám, že se vám bude i tohle Parhelium dobře číst.

Patrik Trnčák

První letošní duha, 25.4.2006. Lehce upraveno v Photoshopu.

Dotykové oblouky v Holešově**(Patrik Trnčák)**

Poslední dobou se objevují samé dotykové oblouky, ale nejen v Holešově, nýbrž i jinde v republice. Vesměs jde o krásné duhové oblouky, měnící svůj tvar v závislosti na výšce Slunce nad obzorem. Vznikají na krystalcích typu sloupek a zatím to vypadá, že vedou cos e počtu týče, protože v Holešově jsem letos moc hezkých parhelií (vznikajících na destičkách) neviděl. Nicméně i dotykové oblouky si zaslouží pozornost.

Pokud je Slunce níže, může vzniknout i Parryho oblouk (často doprovází dotykový oblouk, ale ne vždy je tak jasný, aby šel pozorovat pouhým okem natož pak vyfotografovat). Jakmile se ale Slunce dostane výše na oblohu (hlavně kolem poledne a po poledni), Parryho oblouk se ztrácí v jasnu dotykového oblouku. Na druhou stranu zase může vzniknout zajímavý jev a to, že se oba dotykové oblouky (horní a dolní) spojí do jednoho „eliptického“ hala, kterému se anglicky říká circumscribed halo.

Pokud se tak stane, oblouky jsou jasné a současně je jasné i malé halo, vznikne zajímavé podoba jakoby dvojitého hala, což už řadím k vzácnější podívané. Něco takového jsem naposledy viděl docela nedávno, 2. května, bohužel, než jsem naklusal pro foťák, tak to už nestálo za nic. Zde je alespoň několik snímků těch nejvypečenějších horních dotykových oblouků z poslední doby z Holešova.

Obr. 01 – Nejkrásnější příklad horního dotykového oblouku, přesahující přes malé halo, ale ještě to není circumscribed halo. Foceno v Holešově dne 30.3.2006.

Obr. 02 – horní dotykové oblouky v Holešově, nahoře 15.4.2006, uprostřed 20.4.2006 a dole 2.5.2006. Všechny snímky upraveny v Photoshopu. První dva snímky jsou pořízeny u hvězdárny, spodní je již vyfocen na letišti.

- Několik zajímavých výročí:

6.4.1892 – první oficiální pozorování 9° hala (van Buijsen)

8.4.1820 – první pozorování Parryho (horního suncave) oblouku (W.E. Parry)

14.4.1974 – první snímky pyramidálních hal, při takzvaném The concentric halo display.

21.4.1994 – první pozorování zelené skvrny na parhelickém kruhu (Finsko)

27.4.1996 – první pozorování subantheického oblouku v Evropě (Finsko), Jarmo Moilanen

- Aktuality na webu:

Po blogu Halo Reports, informujícím o pozorování vzácných halových jevů, jsme se dočkali i Blogu Atmospheric phenomena, který rozjela Claudia Hinz z Německa. Na onom Blogu budou zase informace o pozorování ostatních zajímavých jevů, jako duhy, mlhové duhy, koróny a další. Link: <http://atmospherical.blogspot.com/>

Jukka Ruoskanen z Finska otevřel galerii halových jevů za rok 2006. Nádherné snímky najdete na adrese: <http://www.kolumbus.fi/jukka.ruoskanen/Halot/Halos2006.html>

- Očekáváme:

Do červencového setkání pozorovatelů ve Finsku zbývá něco přes dva měsíce, nicméně již jsme s Martinem Popkem objednali letenky. Podle plánu odletíme z ČR již 12.7. a budeme bydlet u Marko Riikonena v Helsinkách. S ním pak pojedeme na očekávané halo setkání. Domů bychom se měli vrátit 18.7.

- Aktivity:

Finské překvapení – dne 12. dubna mi nečekaně přišla obálka z Finska. Co v ní bylo vidíte na obrázku. Je to pro mě překvapení, sice jsem vůbec nechápal proč nebo za co, ale po přelouskání finského textu mi to došlo. Finský zpravodaj Ursa Minor je astronomický

magazín, který vydává společnost URSA v Helsinkách. Jeho součástí je i tištěná podoba Sivuaurinka, tedy zpravodaje o halových jevech. V tomto čísle bylo psáno o Světové databázi na HOPu, proto mě to asi poslali. Bohužel nevím kdo, protože na obálce je jen adresa společnosti URSA. Ale i tak mě to potěšilo.

Hvězdárna v Holešově**(Patrik Trnčák)**

V minulém čísle Parhelia jsem upozornil na Holešovskou hvězdárnu a že o ní napíši delší povídání a svůj slib plním. Protože se již 11 let zajímám o astronomii, vždy mě naše hvězdárna lákala a doufal jsem, že se někdo najde, kdo ji obnoví a konečně se to zde trochu hne kupředu. Bohužel po celá léta se nic nedělo a tak jsem vzal iniciativu do vlastních rukou. Celý příběh začal asi před dvěma roky, když holešovský zámek a s ním i hvězdárna, patřil ještě do soukromého vlastnictví. Zašel jsem tedy za majitelem a zeptal se, co hodlá s hvězdárnou učinit. Nabídl jsem taky svou pomoc při obnově. Majitel mi ale sdělil, že se chystají do měsíce celý zámecký komplex prodat, takže by moje práce mohla být zbytečná, protože se neví, co nový vlastník s hvězdárnou udělá. Nezbyvalo mi nic jiného, než čekat.

Obr. 04 - Pohled do kopule po první návštěvě.

Koncem roku 2005 se rozkřiklo, že zámecký komplex koupilo od majitele město. To mě potěšilo, protože město by mohlo mít zájem o hvězdárnu. A opravdu, v únoru letošního roku se v rádiu objevila zpráva, že se hledá někdo, kdo něco ví o hvězdárně a mohl by pomoci s rekonstrukcí a obnovou. Ještě ten den jsem napsal na Městský úřad a na druhý den mi došla odpověď kam zajít na další informace. Trvalo to několik dní, než jsem konečně věděl co a jak město zamýšlí. Skončil jsem na Kulturním oddělení, pod které nyní hvězdárna patří. Po dohodě jsem dostal několik dní na vypracování „záměru“, jak a co si představuji ohledně hvězdárny apod. Mě stačilo několik hodin a záměr byl vypracovaný, nebylo co řešit – obnovit provoz hvězdárny, zahájit pozorování pro veřejnost a astronomický kroužek. Zase uteklo několik dní

než jsem byl pozvaný na další schůzku, tentokrát už s procházkou na hvězdárnu.

Obr. 05 – Přizemí hvězdárny před úklidem.

Netrpělivé čekání na kastelánku, seznamování s jednotlivými lidmi z města, cvaknutí klíčů od visacích zámků držící mříže, první otevření dveří a konečně stojím ve hvězdárně, která mě celá ta léta lákala. Po letmé prohlídce přízemí jdeme po starých, dřevěných schodech do kopule. Zařízení na otevírání šterbiny je zničené, takže stojíme v absolutní tmě, než se naši oči

navyknou a můžeme tak vidět co v kupoli zbylo. Moc toho není, pár židlí, stoly, elektro motor na otáčení kopule, středová, betonová krychle, kdysi nesoucí dalekohled, nyní prázdná. Nicméně i toto mě stačilo k radosti a už jsem viděl ty plány. To už jsme ale zase sestoupili dolů, kde nám kastelánka ukázala, co zbylo z bohaté knihovny – pár potrhaných a špinavých svazků knih, které místní výrostci nestačili spálit, když se do hvězdárny dostali a založili si uprostřed oheň. Na další průzkum už nebyl čas a tak za námi zase zámky cvakli a šlo se do zámku, na obhlídku místností, nyní již mimo můj zájem.

Obr. 06 – Oprava funkčnosti kopule.

Zase utekl nějaký ten týden a já upozornil na blížící se zatmění Slunce, které by mohlo nalákat lidi do hvězdárny. Přislíbil jsem, že hvězdárnu uklidím a provizorně přichystám na první návštěvu. Potřeboval jsem ale minimálně tři dny, protože bylo co uklízet (viz. fotky). A tak se stalo, dne 20. března 2006 nastal onen významný den a já dostal klíče od hvězdárny. Měl jsem tedy

týden na přípravu na zatmění. Hned první den jsem nevěděl kam nejdřív skočit, protože po prvním průzkumu, kde co je, jsem musel myslet také na úklid. No a jak to chodí, díky své aktivitě jsem se pořádně zapotil a cestou domů nachladil (ještě byl sníh a na kole se jet nedalo), takže jsem večer v horečkách vymýšlel strategický postup ohledně úklidu. Na druhý den mi bylo lépe a mohl jsem tak pokračovat. Následujících sedm dní jsem tedy postupně uklidil v kopuli, schodiště a přízemí, naskládal torza knih do knihovny (donesl jsem také své knihy, několik z domu, několik zakoupených v antikvariátu), umyl okna (v rámci možností, protože dostupná byla jen studená voda a venku mrzlo), vyčistil dřevěné obložení a části

schodiště a konečně i pozametal dvacetiletý prach. V této době se podařilo také opravit pohon kopule a zasklít dvoje okna, za což jsem městu vděčný.

Obr. 07 – Konečná výzdoba kopule dne 1. května 2006.

Den před zatměním jsem se pustil do výzdoby, využil jsem všechny obrazy a plakáty co na hvězdárně byli a donesl jsem také svoje. Bohužel nemám fotografie z 70 let, jak to na hvězdárně vypadalo, takže jsem využil jen svou

představivost. Jak obrázky přibývali, dostávala hvězdárna konečně svou podobu. V den zatmění ale vůbec nevyšlo počasí, celý den lilo jako z konve, bylo to beznadějně. Díky tomu došlo na hvězdárnu jen pár lidí. Na druhý den bylo od rána již úplně jasno, krásně a Slunce by určitě přilákalo hodně návštěvníků. Tak už to ale bývá.

Po „zatmění“ Slunce jsem měl dost času na další úpravy hvězdárny, jako natření obložení v kopuli, obnovení lesku dřevěných částí leštěnkou, další umývání oken a dalších menších prací vedoucí ke konečné podobě do dalšího významného data – 1. května, kdy byl den otevřených dveří zámku, zámecké zahrady a tedy i hvězdárny. V ten den bylo samozřejmě stejné počasí jako na zatmění Slunce, celý den přšelo a kolem oběda se spustil dost silný slejvák. První jsem myslel, že nedojde nikdo, ale nakonec došlo přes 70 lidí, což mě potěšilo. Kdyby vyšlo počasí, určitě by došlo více lidí. V současné době čekám na zakoupení

dalekohledu, který město přislíbilo do letních prázdnin. Pokud se tak stane, bude hvězdárna fungovat jako kdysi. Tři dny v týdnu budou pro veřejnost a jeden den bude patřit astronomickému kroužku.

Obr. 08 – dnešní stav přízemí.

Nyní několik praktických věcí ohledně hvězdárny: budova byla přestavěna v 50 letech z altánku, byla přidána pohyblivá kopule atd. Nachází se na pozemku zámeckého komplexu (což je: zámek, zámecká zahrada,

zámecká obora a hvězdárna), v místě zvaném „růžová zahrada“. Bohužel je to v místě hlavní silnice z města, kde budou dost vadit pouliční lampy, také směrem na západ jsou nyní již vzrostlé stromy, bránící výhledu na tuto část oblohy. Pokud jde o lampy, je možné je vypnout o dohodě, ovšem stromy jsou chráněné a tak nezbude nic jiného, než pozorování mimo západ.

Astronomický kroužek fungoval přes 30 let, a svou činnost ukončil v roce 1987, od té doby hvězdárna chátrala. Z vybavení hvězdárny nezbylo nic, hlavní dalekohled je bůhví kde, malé dalekohledy byly rozkradeny, knihy spáleny a o ostatních věcech na hvězdárně nejsou žádné zmínky. Nynější status hvězdárny je takový, že vše funguje, jen se čeká na dalekohled. Pro úplnost dodávám, že nejbližší hvězdárny jsou ve Zlíně (18 km) a ve Valašském Meziříčí (40 km).

Pro naši hvězdárnu jsem vytvořil webové stránky: <http://hvezdarna-holesov.wz.cz/> kde budou psány novinky, akce a prostě věci okolo holešovské hvězdárny.

Martin Popek v Holešově

Na rychle sjednaná návštěva proběhla 9.dubna, kdy Martin dorazil v 10 hodin vlakem z Nýdku. Privítal jsem jej společně s malým halem, které se později nádherně vybarvilo a bylo jedno z nejjasnějších, co jsem kdy viděl.

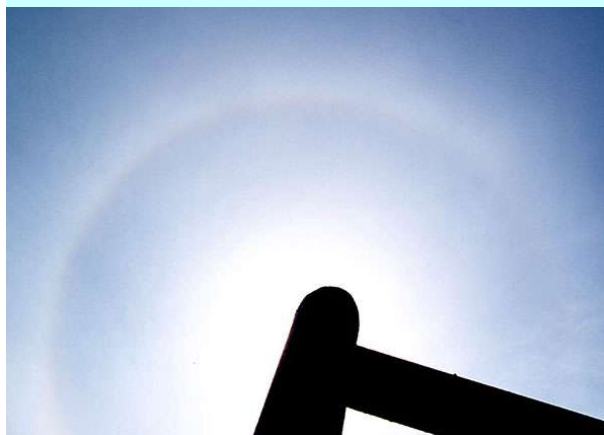

Bohužel kromě hala holešovská obloha nic jiného nenabídla. Protože potřeboval Martin v 15:20 odjíždět, museli jsem jednat rychle. První byla návštěva hvězdárny, kdy jsem po cestě pozorovali vývoj hala a diskutovali. Pak jsme se pokochali snímky z netu, co jsem měl na disku a během oběda začali projednávat případnou cestu do Finska.

Okolo 14 hodiny jsme vyrazili za baráky obhlédnout situaci na obloze. Vyplatilo se, bylo nádherné halo, krásné duhové barvy, ale jak jsem již napsal výše, jinak nebylo nic, ani náznak parhelií. Ke konci pozorování proběhla ještě společná fotka na památku a pomalu, ale jistě jsme se odebrali na nádraží, a Martin v 15:20 odjel.

Bylo to hezké, ale krátké odpoledne, nicméně snad jej ještě zopakujeme. Je to hned jiná, jít pozorovat s člověkem, co

tomu rozumí a ví kam se dívat. Podobně to bylo i při návštěvě Romana, ale to nebylo ani jeden den halo.

Obr. 09 – tři snímky z pozorování s Martinem v Holešově.

Marko Mikkilä mi zaslal několik snímků sice častých halových jevů, ale i tak stojí za shlédnutí.

Nahoře vlevo: malé halo, horní dotykový oblouk, parhelia, parhelický kruh 13.4.2006. Nahoře vpravo: malé halo, horní dotykový oblouk a supralaterální oblouk u Měsíce 12.4.2006. Dole: malé halo a horní dotykový oblouk u Měsíce 8.4.2006.

**H.O.P.
2006**